

© SIFO 2006
Prosjektnotat nr.12 – 2006

STATENS INSTITUTT FOR FORBRUKSFORSKNING
Sandakerveien 24 C, Bygg B
Postboks 4682 Nydalen
0405 Oslo
www.sifo.no

Det må ikke kopieres fra denne rapporten i strid med åndsverksloven. Rapporten er lagt ut på internett for lesing på skjerm og utskrift til eget bruk. Enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring utover dette må avtales med SIFO. Utnyttelse i strid med lov eller avtale, medfører erstatningsansvar.

Tittel Oppfattelser og anvendelse av begrepet bærekraftighet blant norske deltagerne i HealthCat	Antall sider 29	Dato 20.12. 2006
Forfatter(e) I.O.	Prosjektnummer 11-2005-33	Faglig ansvarlig sign.
Oppdragsgiver Nordic Innovation Center		
Stikkord Bærekraftig mat, HealthCat, nordisk nettverk, økologisk mat, storhusholdninger.		
Keywords Sustainable food, HealthCat, Nordic network, Organic food, food service.		

Oppfattelser og anvendelser av begrepet bærekraftighet blant de norske deltagerne i HealthCat

av

Ingri Osmundsvåg

2006

STATENS INSTITUTT FOR FORBRUKSFORSKNING

Forord

Dette notatet presenterer resultater fra en intervjuundersøkelse blant de norske deltakerne i nettverket Healthcat. HealthCat står for Nordic Network for Sustainable and Healthy Catering som er et treårig prosjekt finansiert av Nordisk InnovationsCenter (NICE). Et viktig formål med nettverket er at det skal være et viktig møtepunkt for sentrale aktører i storhusholdningssektoren innen feltet bærekraftig og helseriktig mat. Nettverket ledes av Åshild Longva ved Matforsk. Prosjektet startet opp i 2005 og vil bli avsluttet i løpet av 2008. Mer informasjon om nettverket og deltakerne finnes på Healthcats hjemmeside: <http://healthcat.net/>

Som et ledd i nettverkets virksomhet er det gjennomført en undersøkelse i Danmark, Sverige, Finland og Norge med tanke på å nærme seg en felles forståelse av begrepet bærekraftig mat innenfor nettverket. Datamaterialet er samlet inn ved hjelp av telefonintervjuer med deltakerne i Healthcat. Undersøkelsen er koordinert av Niels Heine Kristensen ved Danmarks Tekniske Universitet (DTU). Dette notatet er skrevet av Ingri Osmundsvåg ved SIFO som også har stått for innsamlingen og oppsummering av datamaterialet. Den norske delen av undersøkelsen har vært ledet av Gunnar Vittersø ved SIFO.

Oslo, desember 2006
Statens institutt for forbruksforskning

Innhold

Forord	5
Innhold.....	7
1 Innledning	9
2 Metode	11
2.1 Intervjuguide.....	11
2.2 Gjennomføring av intervjuene.....	12
2.3 Databehandling	12
3 Resultater fra undersøkelsen blant de norske HealthCat medlemmene.....	15
3.1 Hvilke elementer synes du bør være inkludert i begrepet bærekraftighet?	15
3.2 Hvordan praktiserer du bærekraftighet i ditt arbeid? Hvordan foreslår du at det kan praktiseres?	17
3.3 Hva er din interesse av å arbeide med bærekraftighet?	20
3.4 Hvilket syn har du på hvorvidt bærekraftighet kan eller bør sertifiseres?.....	21
3.5 Har du noen ønsker eller synspunkter på hvordan HealthCat-nettverket kan spille en rolle?	22
4 Oppsummering.....	27

1 Innledning

Her presenteres resultatene fra den norske delen av en nordisk undersøkelse om hvordan begrepet *bærekraftighet* oppfattes og anvendes av medlemmer i HealthCat. I dette notatet oppsummeres funnene fra intervjuene med de norske medlemmene i nettverket. Tilsvarende undersøkelser er utført i Danmark, Sverige og Finland. Dataene fra disse undersøkelsene vil senere bli samlet og danne grunnlaget for en mer omfattende analyse.

Utgangspunktet for undersøkelsen var en antagelse om at de forskjellige deltagerne i HealthCat-nettverket opererer med ulike oppfatninger av begrepet bærekraftighet. Bakgrunnen for undersøkelsen er derfor knyttet til et ønsket om å nærme seg en felles forståelsesramme rundt begrepet som også kan ivareta de forskjellige aktørgruppens interesser.

Et annet formål med undersøkelsen var å få overblikk over hvordan de forskjellige aktørgruppene i HealthCat jobber med bærekraftighet, samt få innspill til hvordan bærekraftighet kan praktiseres. Undersøkelsen skal videre bidra til en konkretisering av begrepet bærekraftighet i forhold til storhusholdninger. Resultatene fra undersøkelsen vil også være med å danne grunnlag for det videre arbeid med å utvikle retningslinjer for hvilke kriterier som skal legges til grunn for ”den bæredyktige tallerken” i storhusholdninger i Norden.

Fordi den norske undersøkelsen inngår i et større fellesnordisk prosjekt er det benyttet en standard intervjuguide og rapporteringsmal. Opplegget for undersøkelsen er laget i Danmark hvor intervjuene ble gjennomført vinteren 2006 (Andersson og Wad 2006¹). De samme spørsmålene ble stilt til de norske deltagerne i HealthCat-nettverket høsten 2006².

---

¹ Ritz Trine Andersson og Tea Wad i samarbeid med Niels Heine Kristensen 2006: *Bæredygdighet. Afdækning og analyse af hvordan begrepet bæredygtighed opfattes og anvendes hos forskellige aktørgrupper i den danske del af HealthCat.*

² For en oversikt over de norske deltagerne i nettverket se www.healthcat.net

2 Metode

Metoden som er benyttet for innhenting av data til denne undersøkelsen er semi-strukturerte telefonintervjuer. Hensikten med å velge kvalitativ metode var å få respondentenes umiddelbare svar uten at det på forhånd var utarbeidet ferdige svarkategorier. Målet var å frembringe et mest mulig nyansert bilde av oppfatninger og forståelse av begrepet bærekraftighet blant medlemmene i nettverket.

Intervjuene med de norske medlemmene i HealthCat ble gjennomført med utgangspunkt i en felles intervjuguide som var laget i Danmark. Den norske versjonen er oversatt fra en fellesnordisk engelsk mal, men er ellers identisk med den som ble brukt i den danske undersøkelsen. Den norske undersøkelsen skiller seg imidlertid fra den danske på to punkter: I Norge ble begge delene av spørsmål 2 stilt til alle deltagerne. I tillegg ble det lagt til et nytt ekstra spørsmål på slutten (spørsmål 5).

I utformingen av intervjuguiden var det lagt vekt på at intervjuene ikke skulle ta for lang tid så spørsmålsformuleringene er derfor holdt i en enkel form. Intervjuguiden bærer også preg av at det ble forutsatt at informantene allerede hadde gjort seg tanker om begrepet bærekraftighet.

2.1 Intervjuguide

1. Hvilke elementer synes du bør være inkludert i begrepet *bærekraftighet*?
2. Hvordan praktiserer du bærekraftighet (i ditt arbeid) /Hvordan foreslår du at bærekraftighet kan praktiseres?
3. Hva er din interesse i å arbeide med bærekraftighet?
4. Hvilket syn har du på hvorvidt bærekraftighet kan eller bør sertifiseres?
5. Ut i fra det vi har snakket om til nå – har du noen ønsker/synspunkter om hvordan HealthCat-nettverket kan spille en rolle?

2.2 Gjennomføring av intervjuene

Telefonintervjuene ble gjennomført i slutten av september og begynnelsen av oktober 2006. Deltagerne i nettverket var på forhånd informert om undersøkelsen via e-post. Intervjuene varte fra ca ti minutter til en halv time. Med unntak av ansatte på SIFO ble samtlige deltagerne i det norske nettverket intervjuet. Det ble til sammen gjennomført 15 intervjuer som alle ble tatt opp på bånd og transkribert.

Responsen for deltagelse i undersøkelsen var svært god, alle medlemmene i nettverket stilte velvillig og tålmodig opp for intervju. I løpet av intervjuet ga mange uttrykk for at de syntes det var vanskelige spørsmål å ta ”på sparket”. Flere mente det hadde vært en fordel om spørsmålene var kjent på forhånd slik at man kunne fått litt tid til å forberede svarene.

2.3 Databehandling

Alle intervjuene ble tatt opp på bånd og transkribert. Databehandlingen er ellers stort sett gjort etter mal fra Danmark. De konkrete svarene på de fem spørsmålene i intervjuguiden er samlet og presentert i tabeller. Vi har imidlertid enkelte ganger i tillegg tatt hensyn til at svar som ble gitt på et spørsmål også kan ha relevans for andre spørsmål.

Med bakgrunn i den danske undersøkelsen var det på forhånd laget et kategoriseringssystem for inndeling av nettverksdeltagerne i tre grupper. Disse var som følger:

1. Forskere og aktører på undervisningsområdet
2. Praktikere og konsulenter
3. Virksomheter og leverandører

De norske deltagerne skulle deles inn etter den samme kategoriseringen som i Danmark, men dette viste seg å bli problematisk fordi sammensetningen av medlemmer i nettverket er annerledes i Norge enn i Danmark. I Norge hadde vi få deltagere som faller inn under betegnelsen *forskere og aktører på undervisningsområdet*³. Konsulenter og rådgivere som arbeider med hovedvekt på teoretiske metoder og perspektiver skulle også plasseres i gruppe 1. I den norske konteksten blir dette fagkonsulenter og organisasjonskonsulenter knyttet til forskningsinstitutter, sertifiseringsorganisasjoner og lignende. Vi har derfor valgt å kalle gruppe 1 *sertifiseringsorganisasjoner og konsulenter*.

Konsulentene som arbeider praktisk med rådgivning i forhold til kjøkkenpersonalet er plassert i gruppe 2 *praktikere og konsulenter*. I den norske versjonen er de tre gruppene ikke fullstendig eller skarpt atskilt – og dette gjelder trolig også for hvordan informantene opplever seg selv. Noen av deltagere driver med så mange og varierte aktiviteter at de kan passe inn i mer enn en gruppe.

---

³ Forskere fra Sifo som er medlemmer i nettverket deltok ikke i undersøkelsen

Generelt er mange av deltagerne i det norske nettverket knyttet til organisasjoner som jobber for å fremme økologisk mat, og dette gjelder for alle gruppene. Ellers er gruppe 1 *sertifiseringsorganisasjoner og konsulenter* mest homogen og gruppe 3 *virksomheter og leverandører* minst homogen når det gjelder variasjon i typer virksomhet representert. Gruppen med *praktikere og konsulenter* er minst, noe som gjenspeiler den reelle situasjonen i landet. I Norge er det få praktikere og de som finnes er ofte små aktører.

En gjennomgående erfaring fra telefonintervjuene er at tilnærmet alle deltagerne i undersøkelsen kommenterte at de synes det var vanskelige spørsmål. Både spørsmålsformuleringene og begrepsbruken opplevdes som vanskelig.

3 Resultater fra undersøkelsen blant de norske HealthCat medlemmene

Under presenteres resultatene fra den norske undersøkelsen. Tallene i parentes etter aktørgruppene i tabellene angir hvor mange informanter gruppen representerer.

3.1 Hvilke elementer synes du bør være inkludert i begrepet bærekraftighet?

Svarene på spørsmål om hvilke elementer som bør være inkludert i begrepet bærekraftighet er presentert i to tabeller (figur 1a og 1b). I figur 1a fremgår det hvor mange av informantene som nevner en eller flere av de tre overordnede dimensjonene for bærekraftighet: den miljømessige, den økonomiske og den sosiale dimensjonen. Elementene i figur 1b kan oppfattes som underkategorier av hoveddimensjonene i figur 1a. Her er det også en del innbyrdes overlappende begreper.

	Sertifiserings-organisasjoner og konsulenter (6)	Praktikere og konsulenter (3)	Virksomheter og leverandører (6)
Miljø	6	2	4
Økonomi	2		2
Sosialt ansvar	3	1	2

Figur 1a

Den umiddelbare responsen til spørsmålet om hvilke elementer som bør være inkludert i begrepet bærekraftighet var gjennomgående at dette var et vanskelig spørsmål. Bærekraftighet oppfattes som et stort og omfattende tema. Begrepet oppleves av mange som svært abstrakt og teoretisk. En av de intervjuede sa det slik:

Bærekraftighet må sees i sammenheng med noe annet for at det skal bli konkret og forståelig.

En annen informant har denne kommentaren mot slutten av intervjuet:

Det blir jo pinlig klart i min bevissthet at jeg aldri har definert bærekraft. Det er et ord som bare farer forbi, det er et ord man har oppfunnet. Det er et ord de liker, det

er et dårlig ord, men det er kanskje det eneste man kan ha. ... Jeg skjønner hva det betyr på sett og vis, så på en måte så er det et godt ord. Det sammenfatter mye rart.

Etter intervjuet beklaget mange seg over at de ikke følte de hadde gitt et fullstendig eller godt nok svar. Svarene ville sannsynligvis vært mer omfattende og nøyaktige hvis spørsmålene hadde vært kjent på forhånd. Intervjuene gir oss likevel innblikk i hva deltagerne i HealthCat umiddelbart forbinder med begrepet bærekraftighet. I alle gruppene er det flest referanser til en miljøorientert forståelse av begrepet.

I figuren under er svarene på spørsmålet om hvilke elementer som bør inngå i begrepet bærekraftighet presentert på et mer detaljert nivå.

	Sertifiseringsorg. og konsulenter (6)	Praktikere og konsulenter (3)	Virksomheter og leverandører (6)
Natur og ressursforvaltning			
Forvaltning og utnytting av resurser. Fornybarhet	5	1	2
Langsiktighet	1		
Økologi og biologisk mangfold			
Økologi og mangfold	3	1	1
Ikke forstyrre miljøet, bevare jorden og fruktbarheten	2	1	
Produktegenskaper			
Rene produkter		1	
Kvalitetsvarer, funksjonelle produkter med lang levetid			2
Helhet i produksjonssystemet			1
Generelt samfunnsansvar			
Ansvar, samfunnsansvar og humanisme	1		1
Etikk, Fair trade			1
Økonomi			
Lønnsomhet			1
Omsetningshastighet			1
Forholdet mellom pris og kvalitet		1	
Helse og sunnhet			
Sunnhet		1	1
Helse og langsiktig endring av kosthold			1
Energibruk			
Fornybar energi, vannkraft			1
Mindre transport		1	

Figur 1b

Som det fremgår av tabellen er de fleste elementene som nevnes knyttet til miljøaspektet. Andre aspekter relatert til samfunnsansvar, økonomi og helse er betydelig mindre fremtredende. Mange er opptatt av at bærekraftighet må innebære en langsiktig forvaltning av jordas resurser slik at en naturlig balanse opprettholdes og at man sikrer biologisk og økologisk mangfold. Når det er snakk om produktegenskaper eller energibruk blir dette også knyttet til miljøspørsmål.

Svarene fra informantene i gruppe 1 *sertifiseringsorganisasjoner og konsulenter* konsentrerer seg rundt temaene natur og ressursforvaltning, samt økologisk- og biologisk mangfold. Det er større spredning på svarene fra gruppe 3 *virksomheter og leverandører*. Dette kan komme av at gruppe 3 er mer heterogen i forhold til type organisa-

sjon deltagerne kommer fra. Gruppen omfatter både virksomheter som kun driver med økologisk mat og virksomheter som driver konvensjonelt og bare har økologisk mat som en liten nisje. Utover dette er det vanskelig å kommentere forskjellene mellom gruppene både fordi utvalget er lite, men også fordi inndelingen i grupper er problematisk (se s.12). Blant annet kunne en del av informantene fra gruppe 2 som driver med konsulenttjenester, opplæring og formidling også vært plassert i gruppe 1.

3.2 Hvordan praktiserer du bærekraftighet i ditt arbeid? Hvordan foreslår du at det kan praktiseres?

Den norske undersøkelsen skiller seg fra den danske ved at både spørsmålet om egen praksis og mer generelle forslag til praktisering av bærekraftighet ble stilt til alle deltagerne. Svarene er imidlertid presentert etter mal fra den danske rapporten inndelt etter informantgrupper, men i to tabeller (figur 2a og 2b under). De fleste svarene er forkortet og redigert for økt lesevennlighet.

I den første tabellen har vi gjort en grovinndeling av eksemplene på bærekraftig praksis fra gruppe 1 *sertifiseringsorganisasjoner og konsulenter*. Vi skiller mellom om det skjer internt i organisasjonen, eller om det er knyttet til organisasjonens arbeid med å fremme og tilrettelegge for økt bærekraftighet generelt i samfunnet. Dette er også gjort i gruppe 3 *virksomheter og leverandører*. Her er det i tillegg gjort en inndeling ut i fra om organisasjonen informanten kommer fra hovedsakelig driver med økologiske varer eller om dette bare utgjør en liten del av virksomheten.

Måten man praktiserer bærekraftighet på er naturlig nok avhengig av yrke og bransje. I gruppe 1 *sertifiseringsorganisasjoner og konsulenter* er informantenes eksempler på bærekraftig praksis ofte knyttet til kontorvirksomhet. I gruppe 2 *praktikere og konsulenter* og gruppe 3 *virksomheter og leverandører*, er tiltakene mer knyttet til produksjon og omsetting av mat, som for eksempel salg av økologisk mat.

Graden og omfanget av tiltakene varierer, men alle gjør noe. De fleste eksemplene på bærekraftig praksis er tiltak rettet mot miljøet. Det er flere som forteller at de er, eller skal bli, Miljøfyrtårn-sertifisert, det er også mange av deltagerne i nettverket som jobber med økologisk mat.

Det er et gjennomgående trekk at tiltakene for bærekraftighet som er iverksatt i egen organisasjon omtales på en positiv måte. Enkelte uttrykker ønske om å innføre flere slike tiltak. Andre forteller at det ofte blir en avveining mellom det som er lønnsomt og praktisk på den ene siden, mot det som er bærekraftig på den andre.

Svarene på den andre delen av spørsmålet (figur 2b) bør sees i sammenheng med svarene fra første del. Man kan anta at det som er nevnt som eksempler på bærekraftig praksis på egen arbeidsplass også vil anbefales til andre. Det kommer ikke så mange helt konkrete forslag her, men et gjennomgangstema er at bærekraftig praksis generelt bør handle om å være *bevisst* og å *tenke helhetlig*.

	Hvordan praktiserer du bærekraftighet i ditt arbeid?
Sertifiseringsorganisasjoner og konsulenter (6)	<p>Bærekraftig praksis internt på arbeidsplassen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Arbeidsplassen skal bli eller er Miljøfyrtårn-sertifisert. Det innebærer blant annet krav om bruk av energi og papir.</i> 2. <i>Velge resirkulerbart og miljøvennlig papir. Forsøker å benytte elektroniske systemer for å minimere bruken av papir. Resirkulerer.</i> 3. <i>Søker å avklare kortsiktige og langsiktige følger av prosjekter.</i> 4. <i>Vurderer miljøvennlighet i forhold til effektivitet.</i> 5. <i>Stiller miljøkrav og etterspør miljøsertifisering hos leverandører. Etter-spør miljømerkede eller Svane-merkede hotelltjenester. Stiller krav til økologisk mat ved arrangementer.</i> <p>Arbeid med tilrettelegging og fremming av mer bærekraftig praksis eksternt:</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. <i>Formidler informasjon om økologisk landbruk.</i> 7. <i>Kjøper inn, bruker og informerer om økologisk mat.</i> 8. <i>Jobber politisk for å fremme bærekraftige målsetninger.</i> 9. <i>Tar opp temaet bærekraftighet i de miljøene organisasjonen er en del av.</i> 10. <i>Er pådrivere og markedsførere av økologisk mat overfor butikker og festivaler.</i>
Praktikere og konsulenter (3)	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Jobber med økologisk mat.</i> 2. <i>Bruker produkter som er miljøvennlige og ikke inneholder skadelige stoffer.</i> 3. <i>Forsøker å minimere emballasje. Kildesorterer og resirkulerer.</i>
Virksomheter og leverandører (6)	<p>Bærekraftig praksis internt på arbeidsplassen:</p> <p><u>Liten virksomhet med stor andel økologisk</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Bærekraftighet er en grunnforutsetning i all omgang med produkter og mennesker. Det legger kriteriene for utvalgelse av produkter og leverandører, samt hvordan varer distribueres.</i> 2. <i>Jobber med økologisk mat som er mindre belastende for miljøet og derfor mer bærekraftig.</i> 3. <i>Sikrer at det man benytter seg av er riktig i forhold til miljøet, alt fra hva man selv spiser til maten man lager for andre. Bruker ikke sprøytemidler eller tilsetningsstoffer.</i> <p><u>Stor virksomhet med liten andel økologisk</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 4. <i>Tar så få utskrifter som mulig og bruker alle ark på begge sider.</i> 5. <i>Satser på fellesdistribusjon og gjenbruk av emballasje. Har etiske regler for dyrevelferd.</i> <p>Arbeid med tilrettelegging og fremming av mer bærekraftig praksis eksternt:</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. <i>Bærekraftighet må bygges opp over tid for at kundene skal venne seg til det.</i> 7. <i>Legger til rette for salg av økologiske og fair trade produkter.</i> 8. <i>Kommuniserer med kundene og oppfordrer de til ikke bare å velge varer fra storindustrien for at det skal bli litt konkurranse fra mindre aktører.</i>

Figur 2a

	Hvordan foreslår du at bærekraftighet kan praktiseres?
Sertifiseringsorganisasjoner og konsulenter (6)	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Operasjonalisering og praksis er avhengig av hvilken jobb man har, men det bør jobbes med bærekraftighet innen alle områder.</i> 2. <i>Nødvendigheten av forbruk bør vurderes. Ta vare på ressursene gjennom bevisst og riktig bruk. Satsing på gjenbruk og energibesparende tiltak.</i> 3. <i>Kjøpe miljøvennlige alternativer som økologisk mat fremfor konvensjonelt produsert mat fordi miljøeffekten av økologiske matvarer er godt kjent og dokumentert.</i> 4. <i>Bevisstgjøring rundt temaet miljø og bevaring av økologisk og biologisk mangfold.</i> 5. <i>For å nå målet om et mer bærekraftig samfunn må det offentlige gå foran som et godt eksempel og ta mer ansvar for praktisk tilrettelegging for bærekraftig praksis.</i>
Praktikere og konsulenter (3)	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Dette avhenger av jobb, men i matbransjen må man bruke lokale og økologiske varer. Disse to forholdene er ikke alltid sammenfallene og det blir derfor en vurdering.</i> 2. <i>Man må tenke helhetlig og på hele verdikjeden for produktene.</i>
Virksomheter og leverandører (6)	<ol style="list-style-type: none"> 3. <i>Man må ha en langsiktig målsetting for å endre kostholdet og fokusere på sammensettingen av den daglige menyen.</i> 4. <i>Vi må jobbe med rettferdig og økologisk handel. Her ligger Norge langt etter. Denne typen varer trenger litt ekstra hjelp. Det er et ansvar som de store aktørene er med og tar, men samtidig må man holde fokus på lønnsomhet.</i> 5. <i>Man må tenke helhetlig på bærekraftighet og la det ligge til grunn i hele virksomheten.</i> 6. <i>Man må praktisere bærekraftighet ved selv å være et eksempel. Man må stå for noe selv, og på den måten påvirke andre til også å ta vare på miljøet.</i> 7. <i>Mer opplysning til alle ledd inkludert forbrukere og produsenter. Bevisstgjøre folk om hvilke resurser de bruker i løpet av en dag.</i> 8. <i>Det er veldig mye den enkelte bedrift kan gjøre, og som også gjør noe med de ansattes jobbinteresse. Dette kan spre holdninger som man tar med seg hjem og til naboer og så videre.</i>

Figur 2b

3.3 Hva er din interesse av å arbeide med bærekraftighet?

I svarene på spørsmålet om hvilken interesse deltagerne har i å arbeide med bærekraftighet fremgår det at motivene kan være mange. De fleste gir likevel uttrykk for at gjennom å arbeide med bærekraftighet føler de bidrar til noe viktig, både for seg selv og for andre (se figur 3).

”Jeg tenker ikke på bærekraft når jeg jobber, jeg tenker på økologi... Å lage mat bare for at det skal smake godt ville blitt helt meningsløst. - Å fremme de gode kreftene i verden, det gir en helt annen mening til arbeidet”

De aller fleste interessene som oppgis kan knyttes til omtanke for miljøet og ønske om å ta vare på jorden. For en del handler det om personlige verdier og en idealistisk overbevisning. Mange nevner også hensynet til egen sunnhet og helse.

	Hva er din interesse i å arbeide med bærekraftighet?
Sertifiseringsorganisasjoner og konsulenter (6)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Det bunner i en genuin interesse på bakgrunn av mitt grunnleggende verdisyn og fordi det er nødvendig. 2. Bærekraftighet er en del av et helhetsfundament for overlevelse på sikt. Det er spennende å være med å utvikle prosjekter i bærekraftig retning, det er den siden av jobben som er mest interessant og viktig. 3. Ønsker å ta vare på naturen og ressursene vi har og ønsker å motivere folk til å gjøre bærekraftige valg i hverdagen. Det vil gjøre det bedre for alle som bor på jorden på lang sikt. Jeg selv har godt av det, nærmiljøet har godt av det og hele kloden får igjen for det. 4. Bærekraftighet er et fremtidsrettet begrep og står for en tankegang som vil slå gjennom i politikk, forskning og forvaltning. Det vil komme en holdningsendring om noen år.
Praktikere og konsulenter (3)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Det er et verdispørsmål. Jeg synes det er viktig. Det har med etikk å gjøre. Det gjør godt for kroppen og for andre. I tillegg er de økologiske varene kvalitetsmessig mye bedre. Jeg ønsker kvalitet i alle ledd. 2. Grunnen til at vi vil satse på økologisk mat er jo at vi vil ta vare på jorda vår. 3. De store institusjonene som driver med mat må tenke mer på miljøet.
Virksomheter og leverandører (6)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ønsker å fremme helse og sunnhet gjennom å bedre kostholdet til det norske folk, spesielt for de yngste. 2. Jeg er ikke så opptatt av det på fritiden. 3. Det er flere institusjoner som etterspør økologisk mat og da er det viktig at vi klarer å levere varene. 4. Det er en personlig inspirasjonskilde. Jeg er heldig som får jobbe med disse spørsmålene til daglig. Tanker om bærekraftighet bør spres i samfunnet. 5. For at jorden skal overleve må vi begynne å tenke på en annen måte. Vi må få bort kunstige stoffer, utslipp og sprøytemidler. Det har jeg stor interesse av selv. 6. Det er det eneste riktige. Det skaper et sunnere miljø å leve i både nå og for fremtiden. Vi må ivareta ressursene i stedet for å bruke de opp uten tanke for de som kommer etter oss.

3.4 Hvilket syn har du på hvorvidt bærekraftighet kan eller bør sertifiseres?

De fleste deltagerne i HealthCat nettverket er i utgangspunktet positive til at bærekraftighet bør sertifiseres. De tror innføring av en sertifiseringsordning ville ført til en mer bærekraftig utvikling på sikt. Mange er samtidig skeptiske til om det faktisk lar seg gjennomføre i praksis. Bærekraftighet vil bli vanskelig å opprasjonalisere. Det forventes derfor omfattende diskusjon rundt hvilke nivåer kravene bør legges på hvis en sertifiseringsordning skal innføres. Noen uttrykker bekymring for at streben mot en felles standard vil medføre for mange kompromiss slik at ordningen ender opp med for lave krav. De fleste påpeker også at en sertifiseringsordning vil måtte innebære svært omfattende kontrollrutiner.

Deltagere i nettverket trekker frem *trygghet* for forbrukerne og *klare mål å strekke seg etter* for bedriftene som eksempler på positive effekter av sertifisering. Andre påpeker at selve prosessen rundt utviklingen av kriteriene og diskusjonene rundt disse ville være et gode i seg selv. Så selv om mange er skeptiske til om det lar seg gjøre å lage en sertifiseringsordning for bærekraftighet fremheves det at selve diskusjonen rundt dette temaet vil kunne medføre en positiv bevisstgjøring.

Forbehold og forslag til sertifisering

Det blir vanskelig å finne og bli enig om kriterier, samt å sette opp indikatorer som kan kvantifiseres på en skala.

Det er vanskelig å finne gode bærekraftsindikatorer som er allmenngyldige. Regioner er forskjellige slik at reglene må tilpasses det økosystemet det skal fungere i.

Det vil være mange avveininger og det vil derfor ikke bli mulig å sette et bærekraftighetsstempel på ting. Man må heller si at noe er mer bærekraftig enn annet.

Det er hele tiden ulike hensyn man må ta og det er umulig å fullt etterleve krav til bærekraftighet fordi samfunnet er så lite bærekraftig.

I tilfeller der det blir for krevende med sertifiseringer kan man finne midlertidige mellomløsninger hvor man for eksempel binder seg til intensjoner om bærekraftighet.

Det er vanskelig å sertifisere bærekraftighet fordi det er så mange forskjellige syn på hva det innebærer. Det er ikke sikkert det er ønskelig med sertifisering. Man risikerer at det blir to forskjellige merkinger, bærekraftig og bærekraftig-light. I en del sammenhenger kan det tenkes at sertifisering ikke har den effekten en ønsker.

Det er viktig at opprinnelse kan dokumenteres fordi det er alltid noen som vil forsøke å lure folk ved å ta snarveier.

Sertifisering vil være vanskelig. Det er viktig å ha kontroll slik at man ikke lager en bærekraftighet ut av noe som ikke er et bærekraftig produkt økonomisk sett, eller prosjekt

som egentlig ikke skulle hatt livets rett, det vil si hvis det ikke er etterspørsel etter det blant kundene i markedet.

Det kan bli for mye sertifisering. Det er ikke noe poeng å sertifisere hvis ting fungerer.

Problemet med sertifisering er manglende motivasjon, man må finne noen som kan være fyrstårn og drive prosessen.

Positive forslag til sertifisering

Sertifisering bør etterstrebes. Det er viktig å fortsette å utvikle bærekraftsbarometre selv om det ikke er lett. Selve sertifiseringsprosessen er positiv, for med sertifisering følger det ofte avviksrutiner og revisjon med mer.

Diskusjonen om sertifisering er viktig for bevisstgjøring av konsekvenser. Det er viktig å tenke helhetlig, men det er en utfordring.

Antatte fordeler for næringslivet

Det hadde vært spennende å få til en eller annen form for ISO-standard for bærekraftighet.

Sertifisering burde kunne brukes av bedrifter i profileringsammenheng i tråd med Corporate Social Responsibility.

Antatte fordeler for forbrukeren

Bærekraftighet bør sertifiseres fordi det kan gi en garanti for at varene er produsert etter visse retningslinjer.

Sertifisering vil gi brukere større trygghet for at varer som markedsføres som økologisk eller bærekraftig faktisk er det.

Merking av opprinnelsesstedet for mat er interessant i seg selv for forbrukerne.

3.5 Har du noen ønsker eller synspunkter på hvordan HealthCat-nettverket kan spille en rolle?

Det kom mange interessante synspunkter på spørsmål om hvilken rolle HealthCat-nettverket kan spille for fremtiden. Nettverket blir blant annet sett på som en mulig arena for informasjonsutveksling og kilde til inspirasjon. Mange understreket fordelene med å organisere seg og jobbe sammen for felles interesser. Det blir kommentert fordeler og ulemper med at nettverket er internasjonalt. Det kom også en del innspill om konkrete saker der nettverket kan engasjere seg. Noen ser nettverket som en mu-

lighet for å treffe nye kunder og samarbeidspartnere, og for å markedsføre egen organisasjon overfor andre medlemmer. Under presenteres mange av innspillene fra deltagerne med ønsker og forventinger til nettverket.

1. Nettverket som arena for informasjonsutveksling.

Det forventes at nettverket kan være en kilde til fremtidstanker og forskningsbasert informasjon. Noen ønsker tilsendt mer informasjon, for eksempel nyhetsbrev om positive ting som har skjedd, for å bli litt oppmuntret. Ønsker referanser for å finne mer informasjon om spesielle temaer.

Ønsker kontakt med andre og kunnskap om hva andre gjør, samt å utveksle konkrete erfaringer. Det hadde vært fint hvis medlemmene kunne fortelle litt om hva de gjør. Nettverket bør hente fram erfaring fra representanter fra storhusholdning, catering, foredling og industri.

Var litt tvilende til hvor prosjektet ville hen i begynnelsen. Det har vært mye kartlegging, oppsummering og innhenting av data. Jeg ønsker mer fokus på det praktiske. Vi har lært mye i forhold til et større prosjekt og det er lærdom som vi ønsker å dele med andre.

2. Nettverket som kilde til inspirasjon (og frustrasjon)

Jeg ønsker at nettverket ble litt mer aktivt og inspirerende ved at man gir oppmuntring til hverandre og skape litt samhold.

Man bør jobbe mer med motivasjon. Det er viktig å minne om hensikten med nettverket i forhold til verdiene, idegrunnet og visjonene som ligger bak. I arbeidet med å finne løsninger, kan det bli for pragmatisk og økonomiske og andre rammebetingelser virker forhindrende.

Jeg er interessert i å delta fordi jeg ser på det som nyttig og positivt. Det er en fordel å delta i et slikt nettverk som er vanskelig å konkretisere, men det oppstår synergieffekter ved å samarbeide med andre. Nettverket kan være et sted for å treffe og bli kjent med andre, også på en uformell måte.

Nettverket er bra fordi det får oss til å ha fokus på andre ting og ikke bare tenke kommersielt. Det holder oss litt i ørene.

Jeg opplever det som frustrerende at listen blir satt for lavt, og at det ikke blir fokusert nok på at økologisk er mer bærekraftig enn konvensjonelt dyrket mat.

3. Fordeler og ulemper med et internasjonalt nettverk

Nettverket kan spille en viktig rolle i å bringe sammen forskere og praktikere over landegrensene.

Vi i Norge har spesielt behov og nytte av å høre om erfaringer i andre land fordi de der har kommet mye lenger enn oss i utvikling av økologiske matvarer osv.

I forhold til mange av de andre landene i det Nordiske nettverket er Norge i et annet stadium i utviklingen og har derfor behov for å diskutere andre problemstillinger. Dette gjelder spesielt i forhold til skolemat.

4. Fordeler med organisering for felles interesser

Nettverket må bli enige om mål og virkemidler for å nå disse målene, men det er mange interesser representert i nettverket så det vil være en utfordring å finne noe felles.

Nettverket synliggjør interessefelleskap og at det er mange som jobber mot felles mål. Nettverket virker samlende og gir mer styrke. Gjennom nettverket kan man vær med å påvirke enkeltbedrifter og myndigheter. Nettverket kan fungere som en kommunikasjonskanal til myndighetene.

Nettverket kan drive lobbyvirksomhet (pressgruppe og opplysningsgruppe) i forhold til politikere for å skaffe de nødvendige midlene som trenges for å nå målsettingen om 15% økologisk i løpet av 2015. For å komme noen vei må man ha innvirkning på politikerne. Nettverket bør lage felles innspill til politikerne i de nordiske land.

5. Ulike sammenhenger der nettverket kan engasjeres

Politikerne har makt til å påvirke de yngste forbrukerne til et sunnere kosthold. Det bør fungere langsiktig for å få til endringer i kantinemat og sykehusmat og i barnehager.

Ønsker å samle storhusholdningsbransjen og få flere aktører til å ta større ansvar. Det er flere som burde engasjere seg. Nå er det noen få som gjør jobben.

Gjennom nettverket blir det satt på dagsordenen at små og store bedrifter ønsker å fremme sunnere livsstil og mer økologi. Nettverket bør spille seg inn på banen i forhold til fagtskrifter, fagmedia og andre aktuelle arenaer for vår bransje. Det er for få som vet om de temaene som diskuteres i nettverket.

Nettverket skaper bevissthet rundt bærekraftighet og kan være et forum hvor vi kan diskutere hva bærekraftighet bør innebære. Det burde lages en brosjyre om hva som er bærekraftig som deltagerne i nettverket kunne bruke.

Man burde kartlegge hvilke økologiske varer som finnes og gjennom hvilke kanaler man kan skaffe de. Vi har hatt nytte av å samarbeide med leverandører, det har gjort at vi har fått frem veldig mange gode produkter. Det er også viktig at det som produseres økologisk ikke selges som konvensjonell. Det må bli en kjede som henger sammen, og stabilitet i leveransene.

6. Nettverket som arena for markedsføring

Vi ser på nettverket som en start for å bearbeide det skandinaviske matmarkedet. Storkjøkken er en stor andel av matmarkedet.

Vi bruker nettverket for å ha kontakt med og skaffe kunnskap om markedet og kunder, ser det som nyttig arena for relasjonsbygging.

Vi ønsker å synliggjøre merverdiene for økologisk mat slik at man kan forsvare en høyere pris og investerer mer tid og interesse og kunnskap for å omsette økologisk mat gjennom disse kanalene.

Målsettingen som ligger i Soria Moria erklæringen er ganske ambisiøs. Jeg synes vi må diskutere hvordan vi skal skaffe et marked som kan etterspørre disse varene. Både HealthCat og andre tilsvarende prosjekter må jobbe med å få budskapet ut til forbrukerne. Det største problemet er at det er for lite og for dårlig informasjonen til forbrukerne.

Ønsker at det settes av tid slik at man kan snakke sammen i grupper, at det ikke blir foredrag og faglig påfyll hele tiden, men også mulighet til å snakke sammen.

4 Oppsummering

Undersøkelsens formål er å bidra til å fremme en felles forståelse av *bærekraftighet* blant medlemmene i HealthCat-nettverket. Resultatene fra undersøkelsen avdekker stor variasjon i hva deltagerne legger i dette begrepet. På spørsmålet om hvilke elementer som bør inkluderes i begrepet er det variasjoner i svarene mellom gruppene, men også innad i gruppene. Dersom målsettingen om en felles forståelsesramme skal oppnås, vil det være behov for å diskutere begrepet nærmere i det norske HealthCat-nettverket. Håpet er at denne rapporten kan brukes som utgangspunkt for en slik diskusjon.

Det fremkommer at en del av medlemmene i nettverket har en litt uklar oppfattelse av hva bærekraftighet står for. Mange gir uttrykk for at de opplever det som vanskelig å formulere konkret hva begrepet står for. Det forbindes ofte generelt med noe som er *”betydningsfullt og viktig”*. Denne uklarheten overføres også til svarene på spørsmålet om praktisering og sertifisering av bærekraftighet. Disse spørsmålene er vanskelige å ta stilling til hvis man i utgangspunktet er litt usikker på hva som legges i begrepet.

Det er mulig bærekraftighet er et begrep som brukes mer i den danske debatten. I Norge er definisjonen av begrepet kanskje mindre kjent? Om det er slik at begrepet brukes forskjellig i de nordiske landene, kan undersøkelsen være verdifull som utgangspunkt for en diskusjon også i det nordiske nettverket.

Når det gjelder inndelingen av deltagere etter kategorier som var forhåndsdefinert i den danske undersøkelsen, viste dette seg å ikke passe så godt for det norske utvalget. Sammensetningen av medlemmer i det norske nettverket er annerledes enn den i Danmark. Grensene mellom gruppene er flytende og praktikerne fungerer også som konsulenter og veiledere for andre. Bærekraftighet i storkjøkken er et nytt område hvor praktikerne går foran og innehar en nøkkelrolle.

Et av målene for undersøkelsen var å få et overblikk over hvordan bærekraftighet praktiseres av medlemmene i HealthCat. Som man vil forvente har måten bærekraft praktiseres på sammenheng med yrke og bransje. Graden og omfanget varierer, men alle gjør noe og virker positivt innstilt til å gjøre mer.

Når det gjelder interessen for å arbeide med bærekraftighet varierer engasjementet, men de fleste har en positiv innstilling til dette. Det oppleves som verdifullt for en selv, miljøet og samfunnet forøvrig.

Flesteparten av medlemmene i nettverket er for en sertifiseringsordning, men mange er samtidig skeptiske til om det lar seg gjennomføre i praksis. Det oppfattes som svært komplisert både å komme frem til kvantifiserbare kriterier og bli enige om standarder for en slikt sertifiseringsordning. I tillegg er mange bekymret for at det vil bli vanskelig å måle og kontrollere kriteriene for standarden. De fleste tror likevel at en sertifiseringsordning ville ført til mer bærekraftighet. Det anslås også at diskusjonene rundt sertifiseringskriterier og selve implementeringsprosessen ville ført til mer kunnskap og bevissthet om bærekraftighet.

Det kom svært mange positive innspill til spørsmålet om hvilke ønsker og forventninger man har til HealtCat-nettverket. Disse kan brukes som utgangspunkt for diskusjoner om hvordan arbeidet i nettverket bør legges opp i tiden fremover.